

**Jerzy Kosiewicz
Zbigniew Krawczyk
Lech Jaczynowski
Zbigniew Dziubiński
Jolanta Żyśko
Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie**

**Filozofia, socjologia i organizacja kultury fizycznej
na AWF w Warszawie
Działalność naukowo-dydaktyczna**

Początki

W Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego nauki społeczne były wykładane jako odrębny przedmiot nauczania od samego początku. Do programu szkoła zawodowej, jaką była od 1929 r. wprowadzono wpraw pedagogikę (wykładowca dr Maria Uklejska) i historię wychowania fizycznego (wykładowca dr Teodor Drabczyk), a następnie, to jest w 1933 socjologię (wykładowca: dr Edward Arnecker). Dyscypliny te wzbogacały w sposób istotny profil zawodowy absolwentów zajmujących się wychowaniem fizycznym i sportu, dlatego w programie studiów wystarczała psychologia i pedagogika, dyscypliny budujące. Znalazły się też w programie kształcenia w 1938 r., kiedy powołano (w miejsce 2-letniego CIWF) wojskową szkołę akademicką pod nazwą Akademia Wychowania Fizycznego, z trzyletnim programem nauczania i prawem nadawania stopni magisterskich.

Niestety po wojnie socjologia została zastąpiona zideologizowanymi i upolitycznionymi zajęciami z nauk społecznych, które gloryfikowały obcą Polsce transformację i podstawy socjalizmu. „Zmiany te – jak pisał prof. Zygmunt Gilewicz – uzasadnione były potrzebą ideologicznego przygotowania młodzieży do pracy w nowym układzie stosunków społecznych i ekonomicznego życia Polski Ludowej.” Wykłady z tego przedmiotu prowadził gen. E. Kuszko.

Na skutek postępującej ideologizacji i instrumentalizacji nauk społecznych w szkołach wyższych ich zakres dydaktyczny był sukcesywnie rozbudowywany i jednocześnie problemowo ograniczany do obowiązującej wówczas wykładni ideowej. Toteż w 1953 r. powołano katedrę Podstaw Marksizmu–Leninizmu, której kierownictwo objął Andrzej Wohl. Pracownikami tej katedry byli: Bożena Czerny-Bednarzowa, Mieczysław Krajewski, Henryk Laskiewicz, Tadeusz Osmulski, Barbara Targowska i Jan Tobolczyk. Prof. Wohl pisał, że już „wówczas praca badawcza skupiła się wokół dwóch podstawowych zagadnień, a mianowicie prób określenia społecznego charakteru kultury fizycznej kapitalizmu oraz odnalezienia swoistości kultury fizycznej w warunkach budowy społeczeństwa socjalistycznego. Badania te prowadziły z jednej strony do tematyki społeczno-historycznej, w szczególności zaś do badań nad społecznymi warunkami rozwoju kultury fizycznej w społeczeństwie kapitalistycznym oraz z drugiej strony do istniejącego aktualnie dorobku kultury fizycznej w państwach socjalistycznych, jej możliwości i perspektyw rozwoju – a więc tematyki o charakterze społeczno-filozoficznym.”

Jednocześnie w Katedrze podjęto problematykę genezy motoryczności ludzkiej i jej społecznego podłoża, co doprowadziło do określenia specyfiki ruchów znajdujących swój wyraz w kulturze fizycznej w postaci tak zwanej teorii uogólnień ruchowych. Warto zauważyć, że o dorobku naukowym omawianej Katedry można mówić co najwyżej w odniesieniu do jej kierownika A. Wohla. Badania innych pracowników miały bowiem swoje zwięźczenie wyłącznie w postaci prac magisterskich. Jednakże prowadzona w tej Katedrze działalność naukowa wytyczyła w dużym stopniu późniejsze szlaki badawcze prof. Wohla oraz jego współpracowników.

Zakład Filozofii i Socjologii

Zmiany społeczno ustrojowe zachodzące w Polsce od 1956 r. przyniosły zasadnicze ożywienie i renesans nauk społecznych, względną swobodę badań naukowych w tym zakresie, przybliżenie dominujących wówczas w świecie orientacji teoretyczno-metodologicznych oraz otwarcie środowisk akademickich na Zachód. Była to sytuacja wyjątkowa w tak zwanym bloku państw socjalistycznych, co miało decydujące znaczenie dla ówczesnego stanu nauk społecznych w Polsce. Był to także czynnik wielce sprzyjający szybkiemu rozwojowi filozofii i socjologii kultury fizycznej i sportu.

W owej zmienionej sytuacji decyzją władz centralnych w 1956 r. rozwiązano funkcjonujące dotąd w szkołach wyższych Katedry Podstaw Marksizmu-Leninizmu. Pracownicy tej jednostki w AWF bądź odeszli z uczelni, bądź przeszli do innych zakładów naukowych, bądź wreszcie podjęli studia socjologiczne na Uniwersytecie Warszawskim, realizując inne zadania w nowych placówkach naukowo-dydaktycznych. Powstał wówczas Zakład Socjologii Sportu (1957) oraz Zakład Filozofii i Socjologii Ogólnej (1959). Kierownikiem pierwszego zakładu został wówczas: starszy wykładowca, dr Wohl, zaś drugim zakładem od początku jego powstania kierowała dr Maria Bielińska-Hirszowicz.

Pracownikami Zakładu Socjologii Sportu byli: M. Krajewski i T. Osmulski, zaś w Zakładzie Filozofii i Socjologii Ogólnej zostali zatrudnieni: Barbara Krawczyk, Zbigniew Krawczyk i J. Tobolczyk. Oba te zakłady zostały przekształcone w 1961 r. w Katedrę Filozofii i Socjologii, która w 10 lat później - w związku z powstaniem w 1971 r. Instytutu Nauk Humanistycznych - przyjęła nazwę najpierw (1971) Pracowni, a następnie (1974) Zakładu Filozofii i Socjologii. Katedrą Filozofii i Socjologii kierował A. Wohl, zaś Pracownią, a później Zakładem Filozofii i Socjologii, Z. Krawczyk. Zakład ten na skutek połączenia Instytutu Naukowego Kultury Fizycznej z Akademią Wychowania Fizycznego w 1971 r. wzbogacił się o niektórych pracowników funkcjonującego w Instytucie Nauk Kultury Fizycznej Zakładu Socjologii, którym kolejno kierowali: Andrzej Ziemiński i B. Krawczyk. W Zakładzie tym pracowali ponadto: Zygmunt Brzozowski, Roman Kaniuk, Magdalena Rudzińska, Elżbieta Saar, Zygmunt Skórzyński i Marek Zúrn. W tej placówce prowadzone były rozległe badania socjologiczne, głównie o charakterze empirycznym, szczególnie nad aktywnością ruchową w czasie wolnym oraz społecznym statusem i społecznymi funkcjami sportu wyczynowego.

W Katedrze, a później Zakładzie Filozofii i Socjologii, poza pracownikami wcześniejszych jednostek, a mianowicie: Zakładu Socjologii Sportu oraz Filozofii i Socjologii Ogólnej byli zatrudnieni: dr Zofia Ciupak, dr Krzysztof Jankowski, dr Adam Karwacki, dr Włodzimierz Kocemba, dr Jerzy Kosiewicz, dr Wiktor Lisowicz, dr Bogdan Misiuna, dr Irena Pańków, dr Eugeniusz Pudełkiewicz, dr Witold Rekowski, dr Krzysztof Stańczuk, dr Andrzej Tyszka, dr Zofia Stolarczyk, dr Bogdan Urbankowski, dr Stanisław Wanat oraz mgr Marcin Ładyka i mgr Ligia Żmuda-Żiółek.

Badania naukowe prowadzone przez pracowników Zakładu można usystematyzować w kilku grupach problemowych: **a)** studia nad filozoficznymi zagadnieniami motoryczności ludzkiej, ze szczególnym uwzględnieniem związków między układem ruchowym człowieka a układem artykulacyjnym (A. Wohl). Studia prowadzone w tym zakładzie doprowadziły do opracowania koncepcji tak zwanych ruchów uogólnionych, ujawnienia społecznego podłoża motoryczności ludzkiej oraz dokonania próby klasyfikacji ruchów i określenia ruchów charakterystycznych dla kultury fizycznej; **b)** studia historyczne i teoretyczne nad filozoficzną problematyką ciała i kultury fizycznej zaszyfrowanej w tradycji europejskiej i polskiej. (Z. Krawczyk, A. Tyszka, J. Kosiewicz, B. Urbankowski, Z. Stolarczyk). Ten rodzaj poszukiwań zmierzał do wypracowania filozoficznych podstaw modelu kultury fizycznej, właściwego cywilizacji industrialnej i postindustrialnej; **c)** studia historyczno-socjologiczne empiryczne i teoretyczne zmierzające do ujawnienia związków między epoką, ustrojem społeczno-politycznym, strukturą i stratyfikacją społeczną i towarzyszącymi jej formami świadomości społecznej oraz teorią i praktyką kultury fizycznej, a sportem w szczególności (B. Krawczyk, Z. Krawczyk, A. Tyszka, A. Wohl, J. Kosiewicz); **d)** badania nad socjologiczną problematyką sportu wiejskiego (A. Wohl, B. Krawczyk, A. Tyszka); **e)** badania nad sportem w środowisku zurbanizowanym (A. Wohl, Z. Ciupak, B. Krawczyk, Z. Krawczyk, E. Pudełkiewicz, S. Wanat). Wskazują one na związki, jakie zachodzą między preferencjami różnych form sportu a takimi parametrami struktury społecznej, jak wiek, płeć, zawód, poziom dochodów, wykształcenie itp., dając przybliżone wyobrażenie o postawach i zachowaniach poszczególnych środowisk, klas, warstw i grup społecznych wobec różnych instytucji sportu oraz wpływie sportu na procesy społeczno-organizacyjne i socjalizacyjne; **f)** badania nad społecznymi uwarunkowaniami, strukturą oraz funkcjami sportu wyczynowego (Z. Ciupak, B. Krawczyk, Z. Krawczyk, K. Kaniuk, K. Jankowski, W. Rekowski, A. Wohl). W szczególności ukazano tu związki między aksjologiczną warstwą sportu widowiskowego oraz przemianami w sferze ideologii i kultury (nade wszystko masowej), zaprezentowano i udokumentowano empirycznie właściwości społeczno-demograficzne czołówki sportowej, scharakteryzowano specyfikę kariery sportowej oraz wskazano na konflikt ról w sporcie wyczynowym na tle jego społecznych wartości. Ujawniono także szanse i bariery zastosowania socjologii w stymulowaniu wyniku sportowego; **g)** badania nad systemem społecznym wyższego szkolnictwa wychowania fizycznego, rekrutacją na studia, przyczynami i skutkami selekcji, preferencjami i aspiracjami zawodowymi studentów, strukturą zatrudnienia i zawodem absolwentów uczelni wychowania fizycznego (B. Krawczyk, Z. Krawczyk); **h)** badania nad związkami różnorodnych form kultury fizycznej ze sposobem i stylem życia wybranych zbiorowości społecznych w Polsce oraz porównawczo: w Czechach, na Węgrzech, w Estonii i na Kubie. (Z. Krawczyk, W. Lisowicz, S. Wanat i A. Karwacki). Chodziło tu o zaobserwowanie specyfiki i zróżnicowania uczestnictwa w kulturze

fizycznej oraz uznawanych i realizowanych wartości kultury fizycznej w środowiskach: wiejskim, robotniczym i inteligenckim; **i**) badania nad rolą sportu w stylu życia i systemie wartości kulturalnych młodzieży szkół średnich i wyższych (Z. Krawczyk, W. Kocemba, K. Jankowski, L. Żmuda-Żiółek). Miały one charakter międzysystemowych i międzykulturowych badań porównawczych obejmujących wybrane kraje europejskie (Czechy, Estonia, Finlandia, Polska) oraz Irak; **j**) badania nad sportem w przekazie telewizyjnym i prasie oraz bardziej ogólnie: w treściach i formach kultury masowej (K. Jankowski, W. Rekowski); **k**) badania nad uczestnictwem w kulturze fizycznej oraz rolą sportu w kształtowaniu kultury i osobowości. Zagadnienia te doczekały się licznych analiz teoretycznych i dokumentacji empirycznych (B. Krawczyk, A. Tyszka, S. Wanat, K. Jankowski, W. Rekowski, A. Karwacki). Szczególną uwagę zwrócono w tym względzie na symboliczne wartości sportu wyczynowego oraz wpływ sportu (szkolnego, rekreacyjnego, wyczynowego) na procesy socjalizacji i wychowania; **l**) studia i analizy dotyczące funkcjonowania nauk o kulturze fizycznej jako systemu wiedzy i instytucji społecznej (Z. Krawczyk, J. Kosiewicz). Zwrócono w nich uwagę na dialektyczne procesy zachodzące w tych naukach.

Zakład współpracował z licznymi placówkami naukowymi na świecie. Chodzi tu w szczególności o współpracę z analogicznymi jednostkami organizacyjnymi Uniwersytetów w Jyväskylä, Osnabrück, Pradze i Tallinie oraz Instytutami Wychowania Fizycznego w Budapeszcie i Moskwie. Pracownicy Zakładu uczestniczyli w wielu kongresach w kraju i za granicą, wygłaszając liczne referaty. Zakład był organizatorem wielu międzynarodowych seminariów filozoficzno-socjologicznych: po raz pierwszy w 1963 r., a następne w latach 1976, 1979, 1984 i 1986. Publikacje wielu pracowników Zakładu (a szczególnie prof. Wohla i prof. Krawczyka) drukowane były w wydawnictwach i czasopismach zagranicznych. W Warszawie wychodziło od 1966 r. czasopismo Międzynarodowego Komitetu Socjologii Sportu „International Review of Sport Sociology” (redagowane przez A. Wohla - redaktor naczelny oraz Z. Krawczyka – sekretarz redakcji). Zakład współpracował także z niektórymi instytucjami naukowymi w kraju, na przykład Uniwersytetem Warszawskim, AWF w Gdańsku, Krakowie i Poznaniu oraz z Instytutem Sportu. Pracownicy Zakładu działali także w instytucjach i organizacjach naukowych w kraju i za granicą (na przykład w Międzynarodowym Komitecie Socjologii Sportu), poprzez które mieli szansę kształtowania modelu nauk o kulturze fizycznej oraz wdrażania jej wyników do praktyki społecznej.

Wielokierunkowe zainteresowania, wiedza i rezultaty badawcze pracowników Zakładu Filozofii i Socjologii pozwoliły na realizację – zróżnicowanej zakresowo - dydaktyki. Wymienić tu wypada konwersatoria doktoranckie z filozofii i magisterskie z socjologii oraz różnorodne zajęcia monograficzne. Pracownicy realizowali też zajęcia kursowe z filozofii i socjologii, w tym filozofii i socjologii kultury fizycznej i metodologii nauk.

W Zakładzie przygotowano podręczniki, wybory tekstów i inne materiały pomocnicze do nauczania filozofii i socjologii (J. Kosiewicz, Z. Krawczyk, A. Wohl). W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych przy Zakładzie funkcjonowało Studenckie Koło Naukowe Socjologii Sportu, które przeprowadziło łącznie 11 terenowych obozów badawczych. Prof. Wohl był promotorem 12, prof. Krawczyk zaś 23 przewodów doktorskich.

Specyfika uprawianych w Zakładzie dyscyplin w sposób naturalny kształtowała możliwości oddziaływań wychowawczych i popularyzatorskich treści i wartości kultury fizycznej w organizacjach społecznych i zawodowych w prasie, telewizji itp.

Zakład Organizacji Kultury Fizycznej

Problematykę organizacji kultury fizycznej zaczęto wyklądać w ramach wyodrębnionego z Katedry Teorii i Metodyki Wychowania Fizycznego – Zakładu Historii i Organizacji Kultury Fizycznej. Tematykę tę realizowali mniej lub bardziej przygotowani do teropod względem profesjonalnym pracownicy. Równolegle wykłady z zakresu budowy urządzeń sportowych prowadził inż. Tadeusz Kuchar.

Niezależną komórkę organizacyjną pod nazwą Zakładu Organizacji Kultury Fizycznej - zajmującą się problematyką organizacji kultury fizycznej i budowy urządzeń sportowych - powołano dopiero w 1954 r. Na jego czele stanął doc. dr Edmund Kosman. Kierował on tą jednostką do 1980 r. (w latach 1962-1970 był jej kuratorem). W 1980 r. kierownictwo Zakładu objął prof. dr hab. Zygmunt Jaworski, który doprowadził do zamiany jego nazwy na Zakład Organizacji i Zarządzania. W 1984 r. kierownikiem został prof. dr hab. Lech Jaczynowski i przywrócił poprzednią nazwę: Zakład Organizacji Kultury Fizycznej. W 1990 r. Zakład wszedł w skład Katedry Nauk Społecznych, a w rok później zajął się też częściowo problematyką realizowaną przez zlikwidowany nieco wcześniej Zakład Ekonomii Politycznej. Od 2006 r. kierownikiem Zakładu jest dr Jolanta Żyśko (obecnie dr hab. prof. AWF).

Pracownicy Zakładu prowadzili zajęcia dydaktyczne na wszystkich wydziałach uczelni. Dojeżdżali też na zajęcia do ówczesnej filii AWF w Białej Podlaskiej. Obecnie współpracują

sporadycznie (przy realizacji wybranej specjalistycznej tematyki) z powołanym kilka lat temu - w miejsce filii, a następnie instytutu - Zamiejscowym Wydziałem Wychowania Fizycznego. Zajęli się także – istotną dla Wydziału Rehabilitacji Ruchowej - problematyką organizacji służby zdrowia. Uprofilowali również zajęcia dydaktyczne dla kierunku Turystyka i Rekreacja (który obecnie jest instytutem). W latach siedemdziesiątych obsługiwali wszystkie punkty konsultacyjne (razem 5) powołane poza Warszawą przez AWF.

Na początku lat dziewięćdziesiątych powstało pod wpływem transformacji systemowej w kraju zapotrzebowanie na tematykę marketingową, wiedzę prawniczą, administracyjną i ściśle ekonomiczną. Pracownicy Zakładu podjęli to wyzwanie i przygotowali stosowne programy nauczania. Prowadzili też od 1994 r. specjalizację o nazwie Przedsiębiorczość w kulturze fizycznej. Przygotowywała ona przyszłych menedżerów sportu. Jej kontynuacją jest specjalizacja z zakresu organizacji i zarządzania sportem - Menedżer sportu.

W 1999 r. odszedł z Zakładu na emeryturę prof. Jaworski. Do nowo powołanego Instytutu Turystyki i Rekreacji przeszli: dr Wojciech Ryszkowski (obecnie dr hab. prof. AWF) i dr Marta Pastwa. Dyrektorem tego Instytutu został prof. Jaczynowski, który pełnił (od 1999 r.) nadal obowiązki kierownika Zakładu Organizacji Kultury Fizycznej. Pracownikami tego Zakładu byli wtedy: prof. Jaczynowski, dr Ewa Ryszkowska, dr Andrzej Smoleń oraz dr Żyśko. Dr Ryszkowską, która odeszła do wzmiankowanego Instytutu, zastąpił na krótko mgr Bohdan Włostowski. Poza tym zespołem pracownikami Zakładu w różnych okresach byli również: mgr Janusz Borowiecki, dr Romuald Wierszyło, mgr Halina Kłyszajko. W 2007 r. odszedł na wcześniejszą emeryturę prof. Jaczynowski; zespół opuścił także mgr Włostowski. W roku akademickim 2007/2008 w Zakładzie pracowali jedynie prof. Żyśko i dr Smoleń. W październiku 2008 r. została w nim zatrudniona mgr Monika Piątkowska (od 2009 doktor).

Pracownicy Zakładu prowadzą, poza dydaktyką, również działalność naukową. W 1998 r. zajęli się badaniami statutowymi Uczelni na temat "Uwarunkowania sprawnego działania instytucji kultury fizycznej – stan i perspektywy". Do zespołu dołączyła także dr Krystyna Buchta, kierownik podobnego zakładu w Instytucie Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej (obecnie ZWWF). W okresie od 2002 do 2005 zrealizowano też badania na temat „Polska kultura fizyczna w procesie integracji europejskiej”. A w latach 2007-2008 zrealizowano międzynarodowy projekt na temat „Rozwój sportu wyczynowego – analiza porównawcza wybranych systemów zarządzania sportem”.

Pracownicy Zakładu prowadzili też własne tematy badawcze (ich dorobek prezentowali na różnych konferencjach i sympozjach). Kilku pracowników wzięło udział w badaniach Narodowego Programu Zdrowia pilotowanego przez Państwowy Zakład Higieny oraz Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej. Przez kilka lat (od 2001 r.) prof. Żyśko współpracowała przy realizacji projektów finansowanych przez Komisję Europejską: Sport in Europe, AEHESIS, VOCASPORT, Sport and multiculturalism, Education in elite sport in Europe, Development of elite sport.

Prof. Żyśko została sekretarzem generalnym Międzynarodowego Towarzystwa Nauk Społecznych o Sporcie, a dr Piątkowska zastępcą redaktora naczelnego „Physical Culture and Sport. Studies and Sport”.

Zakład Filozofii

Zakład Filozofii powstał w 1993 r. w wyniku podziału Zakładu Filozofii i Socjologii, co potwierdziło (także w wymiarze formalnym) zaawansowaną autonomizację problematyki filozoficznej, zarówno w naukowym, jak i dydaktycznym sensie.

Pierwszym kierownikiem Zakładu został dr hab. prof. AWF J. Kosiewicz (od 2003 r. profesor tytularny)¹³. Opracował on programy dydaktyczne i prowadził zajęcia na Wydziale Wychowania Fizycznego z zakresu antropologii filozoficznej, etyki (wspólnie z prof. Alicją Przyłuską-Fiszer), filozofii przyrody (dla studiów licencjackich i magisterskich, wspólnie z prof. Beniszem i dr Stępnikiem), historii filozofii, metodologii ogólnej, metodologii nauk empirycznych i metodologii nauk humanistycznych oraz logiki formalnej (dla Studium Doktoranckiego, które powołano w 1993 r. - jego działalnością kierował przez pierwsze dwie kadencje do 1999 r.). Przygotował także program filozofii przyrody w języku angielskim (dla osób studiujących w ramach programu Erasmus).

W latach 1995-1998 wykladał metodologię nauk empirycznych na Wydziale Rehabilitacji Ruchowej. Prowadził także kilkanaście lat wykłady, ćwiczenia i seminaria z filozofii człowieka, etyki, filozofii przyrody i metodologii nauk empirycznych w Instytucie Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej, a następnie w powołanym w to miejsce Zamiejscowym Wydziale Wychowania Fizycznego.

Obecnie pracownikami Zakładu są: prof. Kosiewicz, dr Jakub Mosz, dr Joanna Femiak, dr Paweł Bany. W Zakładzie byli ponadto zatrudnieni: prof. AWF dr hab. Alicja Przyłuska-Fischer, dr hab. Henryk Benisz, dr Bogdan Misiuna, dr Krzysztof Wrzesiński, dr Konrad Zieliński, mgr Tomasz Stawiszyski, dr Arkadiusz Tabero i dr Andrzej Stępnik.

Pracownicy Zakładu prowadzą intensywną i wszechstronną, zgodną ze swoimi zainteresowaniami, działalność naukową. Uczestniczyli też w około 250 konferencjach naukowych, krajowych i zagranicznych. W ciągu 17 lat pracownicy Zakładu opublikowali około 700 tekstów naukowych, w tym 12 książek własnych (jedną w języku angielskim), 21 prac zbiorowych (w tym 13 w języku angielskim) i 2 wybory tekstów filozoficznych. Są oni (zwłaszcza prof. Kosiewicz) członkami wielu krajowych i zagranicznych towarzystw naukowych (filozoficznych, etycznych, socjologicznych, uniwersalistycznych, nauk o kulturze fizycznej).

Dr Alicja Przyłuska-Fischer uzyskała w 1998 r. stopień naukowy doktora habilitowanego (w Instytucie Filozofii Wydziału Filozoficzno-Socjologicznego UW). Pełniła dwukrotnie funkcję Prodziekana ds. Nauki na Wydziale Rehabilitacji, a następnie Prorektora ds. Studenckich. W 2008 została wybrana Rektorem AWF na 4-letnią kadencję.

W 2002 r. stopień naukowy doktora habilitowanego uzyskał dr Benisz (w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN).

Pracownicy Zakładu prowadzili badania własne i statutowe dotyczące: a) aksjologicznych podstaw koncepcji ciała w chrześcijańskiej filozofii człowieka (J. Kosiewicz); b) widowiska sportowego w perspektywie strukturalnej, aksjologicznej i społecznej (J. Kosiewicz); c) filozoficznych podstaw turystyki (J. Kosiewicz – kierownik, T. Łobożewicz oraz doktoranci); d) wychowania fizycznego i sportu w opinii Kościoła katolickiego w okresie międzywojennym w Polsce (J. Kosiewicz, E. Spaczyńska); e) teoretycznych podstaw bioetyki (A. Przyłuska-Fischer, zakończone habilitacją); f) koncepcji człowieka w filozofii Fryderyka Nietzschego (H. Benisz, zakończone habilitacją); g) sportu w polskim filmie fabularnym i dokumentalnym (J. Mosz, zakończone doktoratem); h) cielesność i kultura fizyczna w perspektywie filozofii (badania statutowe J. Kosiewicz wraz z zespołem, 1998-2002); i) wartości i wzory kulturowe w sporcie – badania porównawcze i komplementarne (badania statutowe kierowane przez J. Kosiewicza z udziałem 7 zagranicznych i 3 polskich ośrodków uniwersyteckich (2003-2005); j) społeczne i kulturowe wartości sportu - w pierw badania własne (2006), a następnie statutowe (2007-2009), kierowane przez J. Kosiewicza z udziałem 12 zagranicznych i 3 polskich ośrodków uniwersyteckich.

W kręgu zainteresowań prof. Kosiewicza znajduje się między innymi problematyka aksjologiczna związana z poszukiwaniem i badaniem źródła oraz sensu wartości w kulturze fizycznej. Zajmuje się też zagadnieniami z obszaru antropologii filozoficznej, analizą bytu ludzkiego w świetle dynamicznej teorii człowieka, interpretacją podmiotu jako bytu złożonego z trzech warstw ontycznych: relacyjnej (społecznej), idealnej (psychicznej), materialnej (cielesnej). Stworzyło to podstawę do sformułowania na gruncie filozofii kultury fizycznej koncepcji osobowości i zdrowia o statusie ontycznym i fenomenalnym, pojmowanych jako byty, które zjawiają się lub nie, a jeżeli istnieją – to jako fakty ontyczne, za pośrednictwem w człowieku i w społeczeństwie..

Tak rozumiane: osobowość i zdrowie stanowią podstawę dla filozoficznie ujętej pedagogiki kultury fizycznej, dziedziny, której celem jest kształcenie, rozwijanie i doskonalenie człowieka w myśl założonych celów i ideałów wychowania, nawiązujących do aksjologii – źródła i sensu wartości kultury fizycznej. Refleksja nad pedagogiką kultury fizycznej zinterpretowana została – w świetle ogólnych założeń Hessenowskiej filozofii kultury i pedagogiki – jako część filozofii kultury fizycznej, czyli jako filozofia realizująca założony świat wartości, zmieniająca na tej podstawie warstwy ontyczne jednostki ludzkiej, osobowości i zdrowia, tworząca i kształtująca człowieka jako podmiot kultury i cywilizacji.

W sferze zainteresowań prof. Kosiewicza znalazły się także zagadnienia metodologiczne, to znaczy analiza struktury logicznej twierdzeń optymalizacyjnych zawartych w teorii treningu sportowego oraz w pedagogicznych aspektach kultury fizycznej.

Omawiany autor uważa, że u podstaw antropologicznych założeń kultury fizycznej znajdują się koncepcje człowieka, uwzględniające cielesne podłoże jednostki ludzkiej, kultury fizycznej, a także aspekty etyczne. Powyższym oraz innym zagadnieniom dał wyraz m.in. w 4 monografiach: *Kultura fizyczna, osobowość, wychowanie. Zagadnienia metodologiczne* (Warszawa 1986), *Kultura fizyczna i sport w perspektywie filozofii* (Warszawa 2000), *Filozoficzne aspekty kultury fizycznej i sportu* (Warszawa 2004), a także w *Sport and Philosophy – from Methodology to Ethics* (Warsaw 2010).

Prof. Kosiewicz ogniskuje też uwagę na problematyce ciała w antropologii chrześcijańskiej rozważanej w perspektywie historycznej – od antyku greckiego do współczesności. Dotyczy to monografii *Człowiek i jego ciało w ucieni Cerkwi i filozofii drewnianego chrześcijaństwa. Od orfisma kgnososisu* (Moskwa 1991) i trzech kilkakrotnie wznawianych książek: *Bóg, cielesność i przemoc* (Warszawa 1997), *Myśl wczesnochrześcijańska i katolicka wobec ciała* (Warszawa 1998) oraz *Bóg,*

cielesność i miłość (Warszawa 1998), obejmujących swym zasięgiem ponad trzy tysiąclecia myśli religijnej, teologii i filozofii z europejskiego kręgu kulturowego.

Rozważania nad korzeniami i różnymi postaciami antropologii chrześcijańskiej, a zwłaszcza koncepcjami ludzkiego ciała są szczególnie pomocne w wyjaśnieniu – trwającego przez bez mała dwa tysiąclecia - negatywnego stosunku Kościołów chrześcijańskich do cielesności, kultury fizycznej, wychowania fizycznego, sportu, turystyki i rekreacji. Pomocne jest także w zrozumieniu przyczyn przewartościowania tej postawy w katolicyzmie, prawosławiu i protestantyzmie w XX wieku oraz afirmacji ciała i jego potrzeb związanych z różnorodnymi postaciami kultury fizycznej. Zawarte we wskazanych wyżej książkach rozważania zapewniły mu miejsce w encyklopedii PWN pt. *Religia* t. VI (2006).

Kolejna sfera zainteresowań prof. Kosiewicza dotyczy kierowanych przez niego międzynarodowych badań obejmujących współpracowników z Danii, Norwegii, Finlandii, Hiszpanii, Szkocji, Irlandii, Anglii, Niemiec, Austrii, Czech, Słowacji, Węgier, Rosji, Słowenii oraz Polski. Związane są one z filozoficzno-socjologiczną sferą dociekań penetrujących aksjologiczne podstawy oraz przejawy aktywności w zakresie sportu. Owo pojęcie obejmuje zarówno sport wyczynowy, profesjonalny, olimpijski, widowiskowy, jak i *sport for all*, to jest sport powszechny, masowy, amatorski, szkolny, wychowanie fizyczne, rekreację ruchową, rekreacyjne formy turystyki. Takie rozumienie sportu jest równoznaczne z pojęciem kultury fizycznej. Przyjął w tych badaniach, że aktywność sportowa jest przejawem socjalizacji i akulturacji, a więc efektem oddziaływań społecznych dotyczących wartości i wzorów zachowań. Korzysta w tym przypadku również z merytorycznych i metodologicznych założeń antropologii filozoficznej, epistemologii, etyki, estetyki sportu (nie wspominając o aksjologii) zapośredniczonych w filozofii społecznej oraz metodologii szczegółowej socjologii sportu o orientacji empirycznej.

Szczególnym przejawem tej aktywności są prace zbiorowe, które przygotował prof. Kosiewicz sam bądź ze współpracownikami: *Sport in the Mirror of the Values* (Rzeszów 2003), *Physical Activity in Integrating Europe* (Warszawa 2004), *Education through Sport: Towards an International Academy of Sport for All* (Kopenhaga 2004), *Sports Involvement in a Changing Europe* (Rzeszów 2004), *Sport and Society*, (Rzeszów 2004), *Axiological Dimensions of Sport – Practical Aspects* (Rzeszów 2004), *Sport, Culture and Society. In Honour of Professor Zbigniew Krawczyk* (Warszawa 2005), *Sport, kultura, społeczeństwo. Księga pamiątkowa w 75-lecie urodzin Profesora Zbigniewa Krawczyka* (Warszawa 2006), *Movement Recreation for All* (Legionowo 2006), *Environmental Differentiations of Tourism* (Legionowo 2006), *Sport and Values. Theoretical Foundations* (Warsaw 2006), *Turystyka i rekreacja. Wymiary teoretyczne i praktyczne* (Rzeszów 2006), *Tourism in Borderlands – Multiaspects Study of Development* (Rzeszów 2007) *Sport for All as a form of Education* (Rzeszów 2007), *Social Sciences towards the Contemporary Sport* (Warszawa 2010), *Nauki społeczne wobec sportu współczesnego* (Warszawa 2010).

Do niewątpliwych osiągnięć naukowych Zakładu Filozofii należą następujące prace badawcze:

Prof. Przyłuska-Fiszler i dr Misiuna opracowali świetne pod względem profesjonalnym dwa studia zawarte w ich autorskiej monografii pt. *Etyczne aspekty sportu* (Warszawa 1993).

Prof. A. Przyłuska-Fiszler przygotowała rozprawę z zakresu filozofii moralności dotyczącą *Etycznych aspektów sporu o przerywanie ciąży* (Warszawa 1997), przydatną także do rozwiązywania dylematów moralnych w sporcie.

Prof. Benisz napisał obszerne 34-arkuszowe wybitne dzieło zatytułowane *Nietzsche i filozofia dionizyjska* (Warszawa 2001) przedstawiające między innymi biologiczne i witalne założenia antropologiczne nietzscheizmu, korespondujące z filozofią ciała, leżącą u podstaw aktywności i kultury fizycznej.

Dr Zieliński przygotował monografię pod tytułem *Człowiek i wychowanie fizyczne* (Warszawa 2004) stanowiącą między innymi próbę stworzenia nowej wersji teorii wychowania fizycznego o orientacji personalistycznej, nawiązującej do teologii ciała Jana Pawła II i do wskazanych wyżej książek prof. Kosiewicza związanych z problematyką ciała w obrębie chrześcijaństwa.

Dr Mosz napisał książkę zatytułowaną *Sfilmować ruch. Sport w filmie krótkometrażowym* (Warszawa 2003) – nowatorską, pierwszą w Polsce pracę z zakresu kultury fizycznej, estetyki i filmoznawstwa ukazującą tematykę ruchu i sportu w filmie dokumentalnym.

Warto też wskazać, że z inicjatywy prof. Kosiewicza (i prof. O. Weissa z Wiednia) powstało European Association of the Sociology of Sport. Jest też pomysłodawcą, założycielem i prezydentem Międzynarodowego Towarzystwa Nauk Społecznych o Sporcie (International Society for the Social Society of Sport), pomysłodawcą, założycielem i przewodniczącym Polskiego Towarzystwa Nauk Społecznych o Sporcie, członkiem zarządu European Association of the philosophy of Sport. Jest również pomysłodawcą, założycielem i redaktorem naczelnym pisma o międzynarodowym zasięgu „Physical Culture and Sport. Studies and Research” oraz członkiem wielu redakcji głównie

zagranicznych, ale też krajowych. Wszyscy pracownicy Zakładu Filozofii oraz innych zakładów Katedry Nauk Społecznych byli członkami Komitetu Założycielskiego zarówno MTNSS, jak i PTNSS.

Biorąc pod uwagę krajowy i zagraniczny zasięg oddziaływania oraz liczbę autorskich monografii, a także prac zbiorowych w języku angielskim i polskim, podkreślić warto, że Zakład Filozofii jest nie tylko najbardziej twórczą jednostką w kraju w zakresie filozofii kultury fizycznej i sportu (oraz tematyki z nią spokrewnionej), ale także w porównaniu z podobnymi zagranicznymi jednostkami.

Zakład Socjologii

Wyodrębnienie z Zakładu Filozofii i Socjologii w 1993 r. nowej jednostki - Zakładu Filozofii - było możliwe dzięki odpowiedniej liczbie filozofów lokujących się jednoznacznie w tej dyscyplinie.

Drużyna powołana w wyniku podziału jednostki - Zakład Socjologii - prowadzi w zajęciach dydaktyczne i badania w zakresie socjologii ogólnej, socjologii kultury i czasu wolnego, socjologii kultury fizycznej oraz socjologii wychowania fizycznego i zdrowotnego, sportu, turystyki i rekreacji ruchowej. Prof. Krawczyk prowadził do 2000 r. konwersatorium doktoranckie z filozofii, natomiast prof. Dziubiński seminarium socjologiczne od 2009 r. Z kolei dr Jankowski oraz dr Lenartowicz przedstawiają metodologię badań naukowych uczestnikom studiów licencjackich i magisterskich. W Zakładzie prowadzone są także zajęcia w języku angielskim dla studentów przyjeżdżających w ramach programu Erasmus (dr Lenartowicz, dr Rymarczyk) oraz liczne seminaria, prace dyplomowe, magisterskie i doktorskie.

W planie naukowym pracownicy Zakładu z jednej strony kontynuują badania z przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych (wzory i wartości kultury fizycznej młodzieży w międzynarodowym ujęciu komparatystycznym), zaś z drugiej podejmują nową, aktualną problematykę sportu śledzoną w procesie zmieniającej się Europy. Temu ostatniemu zagadnieniu poświęcona została międzynarodowa konferencja naukowa na temat „Przeobrażenia kultury fizycznej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej” (1996). Studia na ten temat objęły takie kraje, jak Francja, Niemcy, Stany Zjednoczone i Wielka Brytania. Do realizacji tych badań zostali włączeni liczni eksperci w kraju i za granicą, których rezultaty badawcze zaprezentowano na sympozjum międzynarodowym na temat „Sport w procesie integracji europejskiej” (1998). Część z tych badań była zrealizowana w ramach projektu zamawianego UKTiF (koordynator: prof. J. Charzewski), inne są wykorzystywane w obrębie tematu zarejestrowanego w badaniach statutowych uczelni nt. „Sport w procesie integracji europejskiej”. W pełni nowe zagadnienia, jakie w tym projekcie znalazły się to: dewiacje i patologie w sporcie wyczynowym (dr Wanat), kształcenie utalentowanej sportowo młodzieży (dr Karwacki) oraz socjalizacja do sportu w rodzinie (dr Lenartowicz). We wskazanych konferencjach brali także czynny udział zarówno jako organizatorzy, jak i referenci pozostali pracownicy Katedry Nauk Społecznych.

Przez prof. Z. Dziubińskiego rozwijana jest problematyka lokująca się na styku socjologii religii oraz socjologii kultury fizycznej i dotyczy nowej i interesującej kwestii, a mianowicie kultury fizycznej w Kościele Rzymskokatolickim. Zagadnieniu temu zostały poświęcone między innymi 3 autorskie monografie „Kultura somatyczna kleryków. Studium socjologiczne (1996), „Kultura fizyczna w wyższych seminariach duchownych Kościoła katolickiego w Polsce” (2004) oraz „Kościół Rzymskokatolicki a kultura fizyczna” (2008).

Od 2006 roku Zakład jest współorganizatorem (wraz z Salezjańską Organizacją Sportową) ogólnopolskich sympozjów naukowych poświęconych społecznym zagadnieniom kultury fizycznej. Dotyczy to następujących obrad: „Aksjologia turystyki” (2006), „Drogi i bezdroża sportu i turystyki” (2007), „Sport a agresja” (2007), „Humanistyczne aspekty sportu i turystyki” (2008), „Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym” (2009).

Pracownicy Zakładu uczestniczyli w wielu kongresach i konferencjach naukowych, krajowych i zagranicznych, prezentując na nich rezultaty swoich badań. Były one także publikowane we wskazanych wyżej pracach zbiorowych w języku angielskim oraz polskim pod redakcją prof. Kosiewiczza, licznych monografiach systematycznie wydawanych pod redakcją prof. Dziubińskiego oraz na łamach czasopism polskich i zagranicznych. Kilkanaście tekstów – głównie prof. Krawczyka – ukazało się w „International Review for the Sociology of Sport” oraz jeden w „European Journal for Sport and Society”. Łącznie opublikowano od 1993 r. około 300 prac.

Dr M. Lenartowicz reprezentuje uczelnię w zarządzie światowej Association Internationale des Ecoles Supérieures d'Education Physique (AIESEP). Należał też do Komitetu Założycielskiego (oprócz prof. Kosiewiczza i prof. Krawczyka, z AWF Warszawa i innych profesorów z kilku krajów europejskich) European Association for Sociology of Sport”. Głównymi założycielami EASS byli prof. Otmar Weiss z Wiednia i prof. Kosiewiczz.

W 2009 r. w Zakładzie zatrudnieni są następujący pracownicy: dr Krzysztof Jankowski, dr Piotr Rymarczyk, dr Michał Lenartowicz oraz dr hab. prof. AWF Zbigniew Dziubiński, który pełni od 2006 r. funkcję kierownika tego Zakładu, a od 2008 prorektora do spraw studenckich. Dwa lata wcześniej po

dwuletnim okresie zatrudnienia odszedł z Zakładu prof. dr hab. Stanisław Tokarski znakomity i twórczy orientalista.

Zakończenie

W niniejszym opracowaniu skupiliśmy swoją uwagę na dorobku (naukowym, dydaktycznym i organizacyjnym) poszczególnych jednostek organizacyjnych tworzących Katedrę Nauk Społecznych, uwypuklając głównie to, co dla tych jednostek pozostaje swoiste i decyduje o ich względnej autonomii. Wypada także zauważyć, że pracownicy Katedry, niezależnie od przynależności zakładowej, znajdują wiele wspólnych płaszczyzn aktywności, zarówno w zakresie orientacji teoretyczno-metodologicznych, jak też wspólnych przedsięwzięć badawczych, spotkań konferencyjnych i innych dyskusji naukowych, wreszcie niektórych, szczególnie konwersatoryjnych zajęć dydaktycznych. Stwarza to dobrą platformę do głębokiej wymiany poglądów w obrębie całego zespołu, kooperacji w kształceniu młodej kadry naukowej itd.

Patrząc retrospektywnie na często przeprowadzane w przeszłości reorganizacje dotyczące charakteru i nazw kolejnych jednostek organizacyjnych w zakresie problematyki filozoficznej, socjologicznej i organizacyjnej w AWF, wypada zauważyć, że zasadniczo miały one źródła zewnętrzne: wynikały bowiem bądź to z pewnych ogólnych trendów zachodzących w obrębie nauk społecznych w Polsce bądź też z nowych pomysłów kolejnych władz Uczelni co do sposobów stymulowania jej rozwoju poprzez kolejne, mniej lub bardziej radykalne, reformy strukturalne. W rzeczywistości na dorobek prezentowanego zespołu naukowo-dydaktycznego miały one wpływ niewielki. Zdecydowanie bardziej liczyły się tu takie czynniki, jak ogólny klimat wokół wartości nauk społecznych w kraju i w Uczelni, warunki finansowe i techniczne prowadzenia badań naukowych, otwarcie się Uczelni na świat i Polskę, właściwy dobór fachowców pełniących rolę nauczycieli akademickich oraz horyzonty, warsztat badawczy i talenty pedagogiczne, a jednocześnie wiedza i wielka wytrwałość w realizacji założonych programów działalności ze strony kolejnych kierowników.

Wykaz profesorów zwyczajnych oraz tytułarnych będących pracownikami Katedry

Prof. Wohl (1984), prof. Krawczyk (1986), prof. Jaczynowski (2000), prof. Tokarski (2002), prof. Kosiewicz (2003).

Wykaz pracowników Katedry, którym przyznano tytuły Doktorów Honoris Causa

Prof. Krawczyk: Węgierski Uniwersytet Kultury Fizycznej w Budapeszcie (1985), Akademia Wychowania Józefa Piłsudskiego w Warszawie (2009); **prof. Kosiewicz:** University of Semmelweis (Uniwersytet Medyczny 2009).